

Mi is itt vagyunk!

► „A kiállítás sajnos nem bővelkedik tárgyi emlékekben... azok az egyszerű hétköznapi tárgyak, amelyek elárulnák, hogyan éltek eleink, nagyon gyakran hiányoznak. Ezért kérem, azt a keveset, amit most mégis látunk a Zichy-palota kiállító termében, csodaként értékeljék, mert az, hogy ezek a tárgyak fennmaradtak, nem magától értetődő.” Toronyi Zsuzsanna, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója

Kiállítások Komáromban

A Komáromi Zsidó Hitközség 2021-ben ünnepi fennállásának 230. évfordulóját. A közösség erre a jubileumra rendezvénysorozattal emlékezik. Az augusztusban megtartott mártír megemlékezést és a Zsidó Kultúra Európai Napja alkalmából rendezett koncertet követte a november 11-én megnyitott két kiállítás, amelyekre a Duna Menti Múzeum és Komárom városának kezdeményezésére és aktív közreműködésével került sor. Délben a Tiszti Pavilon előtti téren öt szabadtéri panelon mutatták be a hitközség történetének kiemelkedő eseményeit, szlovák és magyar nyelven. **Varga Tamás** alpolgármester üdvözlő szavai után **Novák Tamás** hitközségi vezetőségi tag beszélt az elmúlt 230 évről, majd a díszteremben **Bajkai János** osztályvezető felolvasta Keszegh Béla polgármester levelét, a jelenlévők meghallgatták **Dráfi Mátyás** színművész előadásában A hegedűs a háztetőn musicalből a Ha én gazdag lennék című népszerű dalt és **Koníček Ágnesnek** és **Fekete Gábornak** köszönhetően ízletes hagyományos zsidó ételeket kóstolhattak. A kellemes fogadás megszervezését **Kollár Zoltánnak** köszönhetjük.

Délután öt órakor a múzeum dísztermében került sor a Mi is itt vagyunk! című kiállítás megnyitására. **Csütörtöky József**, múzeumigazgató bevezető szavai után **Toronyi Zsuzsannának**, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatójának színvonalas előadására került sor, majd **Zucker Immánuel** főkántor és **Neumark Zoltán** zongoraművész műsora kápráztatta el a hallgatóságot. A megnyitóra a járványügyi előírások betartása miatt került sor a nagyteremben, a résztvevők ezután a Zichy-palota kiállítótermében nézhettek meg a február 11-ig megtekinthető tárlatot. Mindkét kiállítás kurátora **Galo Vilmos** történész volt, munkáját segítette **Vanya Péter** történész. ◀

Szerkesztői gondolatok

Október 25-én, hétfőn korán indultam haza a munkából, 18:30-kor fontos programom volt. Újra indult a Komáromi Zsidó Hitközség online klubja, az Ajvé, hétfő! Ha

PASZTERNÁK ANDRÁS

nincs az egész koronavírus járvány, talán sosem jut eszünkbe, hogy egy – másfél óras virtuális összejöveteleket szervezzünk. Bevallom, kicsit izgultam. Az első szezon huszonnyolc internetes találkozó után, közel három hónapos szünetet követően, eljön-e még bárki a Zoomon tartott rendezvényre. Alig indítottam el a szobát, folyamatosan érkeztek a rég nem látott ismerősök Komáromtól Dunaszerdahelyig, Ashkelontól Kassán át Nagykanizsáig. Jó volt újra találkozni, meghallgatni egymás beszámolóit a nyárról, a külön töltött időről. Szerencsére a közelben élőkkel augusztusban a Mártírnapon és a Zsidó Kultúra Európai Napján, valamint az őszi ünnepeken személyesen is együtt lehetünk, de a távolabbról bejelentkezőkkel erre még nem volt alkalmam. A huszonkilencedik hétfőnkön a Lauder iskola Dél-Komáromban zajlott képzésének zsidó élményeiről számoltam be, majd következett az elmaradhatatlan személyes kör, amikor mindenkit meghallgatunk, együtt örülünk a sikereknek, megosztjuk egymással az előttünk álló kihívásokat. Folytassuk hát ott, ahol a nyár elején abbahagytuk, egyelőre kéthetente 18:30-kor a neten. A részletes programot online felületeinken tesszük közzé! ◀

Közösségi mozaik – kép(ek) a hitközség múltjából –

► Fellobbantak hanuka fényei – ünnep a Shalom klubban 2011 – A Menházba folyamatosan érkezők sora jelezte, ünnepelni gyűltek össze december 26-án közösségünk tagjai, szimpatizánsai és a közlő, távolból érkezett vendégek hanuka hetedik napján. Vasadi Péter, a budapesti Lauder iskola tanára, a modern kor technikai eszközeit felhasználó humorral fűszerezett előadásában a nyolc napig tartó ünnep eredetéről, hagyományairól és szokásvilágáról szólt. A hanukia lángjait Nógrádi Gergely, a budapesti Frankel zsinagóga kántora, operaénekes lobbantotta fel. Énekhangja lenyűgözte a megjelenteket. Paszternák Tamás a 2012-es esztendő első felének várható eseményeiről informálta a Shalom klub résztvevőit, Paszternák András, aki Izraelből tért haza az ünnepre, trendellivel kedveskedett a megjelenteknek.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
vagy
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno.

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A Hitközségi Híradót, a Shalom klubot és a hitközség működését a Himmler család (Párkány), Földes Ondrej (Pozsony), Šajmovičová Zuzana (Pöstyén), Dukes Jozef (Pozsony), valamint anonimításukat kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

Folyamatosan várjuk program ötleteit a kile@menhaz.sk címen.

Készül új, a komáromi zsidó emléket bemutató szórólapunk. Nyitra Megye Önkormányzatának támogatásával négy nyelvű rövid kiadvány lesz elérhető december végéig.

A rosszabbodó vírushelyzet miatt programjaink a Menházban szünetelnek, de online továbbra is várunk mindenkit!

Gyászjelentés

November 12-én kísérték utolsó útjára lapunk rendszeres olvasóját, Szilágyi Máriát az érsekújvári zsidó temetőben. A hosszantartó súlyos betegsége során mindvégig küzdő és bizakodó édesanyát, a helyi közösség aktív tagját Lang Tamás elnök és felesége búcsúztatta, a rabbinikus teendőket Zev Stiefel pöstyéni rabbi látta el. Mindig jókedvű komáromi látogatásait, érdeklődését a nálunk történetek iránt sosem feledjük. A család gyászában osztozunk, emlékét megőrizzük! ◀

a Hitközségi Híradó szerkesztői

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Csillagavató – gondolatok Ivan Reitman 75. születésnapjára

A világszerte ismert filmproducer, rendező, forgatókönyvíró, filmszínész Komáromban született 1946. október 27-én, zsidó családban. Édesanyja Raáb Klára túlélte az auschwitzi koncentrációs tábornak, édesapja László részt vett az illegális ellenállási mozgalomban. 1950-ben a család veszélyes körülmények között emigrált.

Még élnek Komáromban olyanok, akik emlékeznek rá, hogyan altatták el a kis Ivánt, hogy éjjel titokban egy teherhajó rakterébe kerülhessenek. Viszontagságos utazás után jutottak Kanadába. A fiatal Reitman sikeresen folytatta tanulmányait és 1960-ban zenei diplomát szerzett az ontáriói Hamilton Egyetemen. Első rendezői munkáját az új Torontói Városi Televíziónál, későbbi barátjának, Dan Aykroydovnak köszönhetette. Egy év munka után innen elküldték. A televízió tulajdonosa kijelentette, hogy soha, semmi nem lesz belőle. Akkor még nem tudhatta, hogy a nyolcvanas évek legsikeresebb rendezőjét bocsátotta el. 1968-tól rendezőként több filmet készített, először Kanadában, majd Hollywoodban. 1973-ban rendezte a Canniball Girl című horrorvígjátékot Eugen Levyvel. A Bombázók című vígjátékot Bill Murray-val, majd szintén vele a Partizóna című filmet. Ezekkel a filmekkel produceri tapasztalatokat, elismerést, hírnevet szerzett. Később a Szellemirtók kultvígjátéknak óriási sikere lett. Reitmant a nézők reagálása a hollywoodi elit rendezők trónjára emelte. Lelkesen folytatta munkáját, olyan hírességekkel, mint Robert Redford, akit a Törvényszéki héjakban rendezhetett. A nagysikerű Ik-

rek című filmben Arnold Schwarzenegger akcióhősből, vígjátéki hős lett, iker párját Danny DeVito alakította. Arnold jól érezte magát a vígjátéki szerepben, a nézők is rajongtak érte, ezután jött létre az Ovizsaru című alkotás. 1997-ben rendezte Robi Williams és Billy Crystal kettősével az Apák napja című filmet. 2011-ben a Csak szexszre kellesz Natalie Portman és Ashton Kutscher főszereplésével elnyerte a közönség tetszését. Ivan Reitman volt a producere a sikeres családi komédiának a Beethoven I.-II-nek.

Ivan Reitman 45 éve él házasságban Genevieve Roberttel. Egy fiuk és két lányuk van. Közülük ketten folytatják édesapjuk hivatását. Fiuk, Jason Golden Globe-díjas filmrendező, lányuk, Catherine sikeres színésznő, producer és író.

Ivan Reitman a Kanadai Filmakadémia alapító tagja, tevékenysége elismeréseként 2007-ben felkerült a Kanadai dícsőségek sétányára. 2009-ben a Kanadai Rend tiszteletbeli tagjává avatták. Családjával Hollywoodban él.

2011-ben szülővárosában, Komáromban polgármesteri-díjat, majd díszpolgári címet kapott.

Internetes források alapján

Ajvé, hétfő! Szántó T. Gáborral

November 8-án Szántó T. Gábor író, a Szombat folyóirat főszerkesztője volt a harmincadik Ajvé, hétfő! virtuális klubunk vendége. Paszternák András házigazda, a könyvek életünkben betöltött szerepének változásáról, a nemrégiben újra megjelent Keleti pályaudvar, végállomás című regényéről kérdezte a Budapestről jelentkező irodalmárt. A zsidó családok háború utáni életét megjelenítő mű dilemmái, a dél-szlovákiai szál, az identitással kapcsolatos kérdések, az Izraelhez fűződő viszony tematikája is terítékre került. A résztvevők kérdéseinek megválaszolás után, a klubtagok még hosszan beszélgettek az elmúlt hetek történeteiről. Pasternák Antal, a hitközség elnöke a következő rendezvényekről számolt be. ◀

Ünnepség a Tatra moziban

Október 27-én Ivan Reitman 75. születésnapján csillagot helyeztek el a mozi előtt, a város neves szülötjének filmipari munkássága előtt tisztelegve. A kezdeményezők egyike Kollár Zoltán vállalkozó, a KZSH vezetőségi tagja volt.

Az átadón Keszegh Béla polgármester és Ryšavý Boldizsár, a helyi mozi üzemeltetője mondott beszédet. A csillag leleplezése után a megjelentek Ivan Reitman filmes tevékenységét ismerhették meg Kollár Zoltán beszámolójából és a filmvászon vetített összeállításból. A tervek sze-

rint a város minden évben leleplez majd egy-egy újabb csillagot azok nevével, akik

Komárom hírnevét öregbítették filmművészet területén. A rendezvényen a KZSH tagjai közül is többen részt vettek. ◀

PA

A vidéki zsidó közösségek nyomában Cseh Viktorral beszélgettünk

Cseh Viktor vagyok, eredetileg gyógyszervegyész mérnökként végeztem, majd fokozatosan áttértem a zsidó kultúrtörténetre, s ma már elsősorban, mint kultúrtörténész tevékenykedem. Az EMIH-ben dolgozom, az Egység újság főszerkesztő-helyettese vagyok, de emellett az orthodox hitközség (MAOIH) tagja, s februártól az én főszerkesztésemben jelenik meg az orthodox hetilap, a Kol Jákov. Házas vagyok és van egy kisfiam Simon Ruven.

A napokban jelent meg a Zsidó Örökség – Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon című könyve, mely egy hosszú kutatómunka eredményeit összegzi. Mikor és miért eredt a Budapesten kívüli zsidó közösségek történetének nyomába?

Gyerekkoromtól kezdve otthonosan mozogtam a vidéki miliőben. Relatív sokat jártunk vidékre, hogy a szüleimmel és a húgommal a megmaradt családot látogassuk körbe időről-időre. Elhagyatott, romos zsinagógák, temetők képe már fiatal koromban beégett a tudatomba. 2010 tavaszán barátokkal közösen szerveztünk egy „csodarabbik nyomában” elnevezésű felfedező túrát Tokaj-Hegyaljára és környékére, mely nagyon jól sikerült, s engem arra sarkallt, hogy komolyabban is elmerüljek a témában. Az elmélyülést támogetta az is, hogy a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület (Mazsike) is felfigyelt a kis túránkra és megkérdezte, hogy lenne-e kedvem egy zsidó útikönyvet írni, mert már régen született könyv a témában. A most megjelent munka tehát útikönyvnek indult, azonban annál sokkal több lett belőle, lábjegyzetelt kutatómunka született. De az elmúlt öt évben négy zsidó biciklis könyvünk is megjelent, melybe én írtam a zsidó történeti részt Mózes Krisztián pedig a túraszövegeket.

Miért fontos a mai kor emberének, hogy megismerje ezeket, a Vészorkorszakban elpusztított, egyes esetekben lassú megszűnésre ítélt közösségeket?

Zsidóknak és nem-zsidóknak, vagyis nekünk magyaroknak – de persze ez igaz más országokra is – közös múltunk van, melynek ismertetése és megismerése fontos feladat. A könyv elbeszélés-módja szakít az oly gyakori Holokauszt-narratívával, azaz nem a pusztításon keresztül közelít és emlékezik, hanem a korabeli dokumentumok felhasználásával az „aranykorra” helyezi a hangsúlyt. Így

az olvasó mélyebb és bensőségesebb képet kaphat a hazai zsidó közösségekről – és egyúttal a magyar vidék történetéről, ezek ugyanis két évszázadon át szorosan összefonódtak, míg nem, e békés együttélés és együttműködés rendszerét az 1920-as évektől egyre jobban összezilálta, majd végül 1944-ben teljesen szétzúzta az értelmetlen gyűlölet. A könyv segíthet a traumák feldolgozásában, a történelmi felelősségvállalás megértésében és elfogadásában, az identitásunk egy tisztább és őszintébb formájának kialakulásában, s akár szebbé teheti mindennapjainkat egy egy régmúlt boldog esemény emléke.

Kiknek szól a kötet?

A könyvben 134 magyarországi településről található egy-egy fejezet. Településenként néhány oldalon, főképp a vészorkorszak előtti képekkel illusztrálva mutatja be a vidéki zsidó múltat, annak ma is látható, illetve hiányzó örökségét. A tényanyagon túl egy-egy anekdotán, személyes történeten, épületen keresztül képet ad a vidéki zsidóság mindennapi életéről egykoron és ma. Fényt vet szociológiai szempontból is a közösségek életére, valamint a zsidó és nem-zsidó közösségek együttélésére. Azaz a könyv minden olyan olvasónak szól, aki magát a magyar társadalom szerves részének érzi, mely évszázadok óta összefonódott a zsidósággal is.

Számos esetben, egy hitközség története csak egy külön könyvben férne el. Milyen információkat tudhatunk meg a kiadványban szereplő közösségekről? Sok mindent ki kellett hagyni a szerkesztés során?

A hitközségi monográfiák jellemzően a vészorkorszak veszteségeire összpontosítanak, ebből kifolyólag jízkor-, vagyis emlékkönyvek. Melyeknek nagyon fontos szerepük van, ugyanakkor kevés ilyen jellegű könyvtől eltekintve nem, vagy csak

kevésbé mutatják be a hitközség virágkorát, annak fejlődését, az ott szolgáló rab-bikat, akik a kile mindennapjait formálták. A szöveg vázát bár a monográfiák és nagyobb összefoglaló munkák alkották, a többletértéket a főképpen a zsidó sajtóban megjelent újságcikkek feldolgozása adja, így elsősorban az Egyenlőségből, a Zsidó Újságból vagy a rövidebb fennállású felekezeti lapokból, mint a Zsidó Híradóból, a Magyar Zsidóból, a Hagymányból és a Szombati Értesítőből vett információk. Ez több tízezer oldal feldolgozását jelentette, melyekből igyekeztem a lényegyet kiemelni, de úgy, hogy az eredeti mondanivaló ne sérüljön.

Hol szerezhetik be az érdeklődők a hiánypótló publikációt?

Egyelőre a Mazsike Munkácsy Mihály utcai irodájában előre egyeztetett időpontban, illetve az Atlantisz Könyvszigeten, a Láng Tékában és a Weinberger Judaicában.

Egy könyv megjelenése összegzi az addig feltárt tudományos eredményeket, tervezi a kutatómunka folytatását?

Tervezem, bővíteni szeretném a kötetet egy újabbal, melyben további, főleg kisebb települések hitközségeinek történetei is feldolgozásra kerülhetnek, illetve idővel a történelmi Magyarország területén lévő kilékekkel is akarok foglalkozni. Jelenleg a magyarországi zsidó történelem haszid részével foglalkozom, mely talán még a mostohán kezelt vidéki zsidó történetírásán belül is az egyik leginkább háttérbe szorított kutatási terület. ◀

PA-PT

Rosh Hasana 5782 – Balogh István tanár úr beszéde a komáromi zsinagógában – 1. rész

BALOGH ISTVÁN

A z 5782. zsinagógai esztendő beköszöntésekor, Újév-alkalmából tisztelettel köszöntöm a közösség minden tagját és vendégeit! Engedjék meg, hogy beszédemet olyan gondolatokkal indítsam, amelyek nem először hangzanak el ezen a helyen: „Ilyenkor a világ zsidósága egy testként tekint vissza az elmúlt évre és reményteljesen várja az új esztendőt.

A mögöttünk hagyott évre való visszanézés célja, hogy lássuk: mit csináltunk

jól, mit csináltunk rosszul. A jót folytatni kell, folytatni szükséges; a rosszat pedig ki kell javítani, jóvá kell tenni, amennyiben az lehetséges. Ros hasáná muszáf imájában, az ámidában olvassuk a következőket: (...) „Te emlékezetedben tartod a világban történeteket és megemlékezel mindazokról, kiket kezdetben alkottál. Nyitva áll előtted minden titok és a teremtés rengeteg rejtélye, mert dicső trónod előtt nincs feledés és semmi sincs rejtve szemeid előtt...” (...) „Az emberek is számba vétetnek, hogy feljegyezzék őket – kit életre, kit pedig halálra.”

Másfél évtizeddel ezelőtt egykori tanárom és mesterem, dr. Oláh János – legyen áldott az emléke – e szavakkal köszöntötte a komáromi zsinagógában összegyűlt híveket 2007 őszén, az 5768. zsinagógai esztendő kezdetén. 2020. október 2-án, szukkot, a sátoros ünnep előestéjén távozott a földi létből.

Oláh János tanár úr, aki hosszú éveken keresztül tanított és beszélt e közösség ünnepi alkalmain, életének 60 évéből 30-at töltött a judaisztika világában. Az általa képviselt judaisztikai szemlélet és módszertan meghatározóan hatott tanítványainak – köztük rabbik, rabbihelyettesek, kántorok, judaisztikatanárok és szociális munkások – generációira, mindazokra, akik ma világszerte továbbviszik a zsidó hagyomány láncolatát, a zsidó tudományok művelését. A középiskolai, majd az egyetemi formális oktatás mellett részt vett alma materének, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemnek a vezetésében, az oktatás- és tudományszervezésben, évente jelentős számú tudományos és tudománynépszerűsítő előadást, zsinagógai beszédet

tartott, ünnepeket vezetett, cikkek és tanulmányok sokaságát jelentette meg – mindezt a tőle megszokott, lankadatlan alapossággal és igényességgel.

Halála előtt utoljára a Hitközségi Híradónak nyilatkozott. Amikor arról kérdezték, mi motiválta kutatómunkája és az írás során, a rá jellemző szerénységgel és egyszerűséggel így válaszolt: „Tanárember lévén természetesen az ismeretközlési vágy, hiszen azt a csekélyke tudást, amit megszereztem, nem rejthetem el, azt kötelességem megosztani másokkal is. Amint a Pirké ávot is írja: »Nem vagy köteles befejezni a munkát, de nem is vagy felmentve alóla...«”

Mai beszédemmel – közeledve halálának első évfordulójához – rá emlékezem.

Egy év kimaradás után, ismét itt, a zsinagóga falai között élhetjük át azt a megnyugtató, amely elhozza számunkra a következő ros hasánát. Mi pedig újra itt vagyunk, együtt – egy, a világ, a közösség és az egyén számára egyaránt rendkívül nehéz év után. Ha zsinagógába lépünk, egy tórai gondolatot szokás felidéznünk elsőként, amely a mindennapi reggeli imában, a sáchrít liturgiájában is megjelenik. Ez kívánczik most e helyre:

„Mily szépek a te sátraid Jákob, hajlékaid Izrael!” (4Móz 24,5)

Jó érzés itt lenni, körülnézni, meghittséggel, megnyugvással töltenek el a megszokott fények, színek, hangulat, hangok. A zsoltárszerző szavaival tudom csak folytatni:

„Milyen jó és milyen kellemes, hogy együtt lehetünk most itt!” (Zsolt 133,1 parafr.)

Együtt – Teljesen másképp cseng azonban ez a szó a jelenkorban, amikor életünk korlátozásokkal és bizonytalansággal teli, felértékelődik, átérezzük fontosságát.

Ha az elmúlt évre visszatekintünk magunkban, veszteségek, gyász, félelem és féltés, megrendültség és kétség érzései, emlékei sorjáznak gondolatainkban. És nincs

megnyugtató válasz a kérdésre, hogy vajon mit hozhat a ránk köszöntő 5782. zsinagógai esztendő? Nem marad más számunkra, mint a remény – héberül: tikvá.

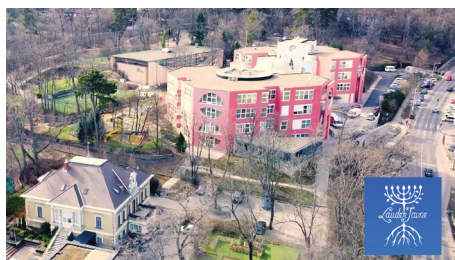
Bizonyára sokaknak ismerősen cseng ez a kifejezés, hiszen 1877-ben, az Osztrák-Magyar Monarchia észak-keleti végén, egy galíciai kisvárosban élő 21 éves zsidó fiatalember, Naftali Herz Imber ezen a címen írt verset, amely később Izrael himnuszává vált.

De mit is jelent tulajdonképpen a remény? A lexikonok szerint a remény egy optimisztikus elmeállapot, amely pozitív eredmények iránt támaszt elvárást, amelynek elérése azonban nem csak tőlünk függ. A magyar nyelv szótára szerint a szó a remeg igéből született, „... ugyanis a remény félelemmel vegyes érzés, mennyiben csak valószínűségeken alapul, s az ellenkező rossznak lehetőségét nem zárja ki”.

A lélektannal foglalkozók úgy vélekednek, hogy a remény akkor érkezik meg, amikor krízis jelentkezik, hogy ezáltal új kreatív lehetőségek táruljanak fel. Charles R. Snyder pszichológus a reményt egy cél létezéséhez köti, amelyet céltudatos terv követ a cél elérésére. A szakemberek a személyes motiváció fenntartójaként tekintenek a reményre, amely végül az optimizmus nagyobb érzékeléséhez vezet. A remény fontos tényezője lehet a betegségből való felépülésnek; erős pszichológiai hasznót hozhat a pácienseknek, hogy hatékonyabban bírkózzanak meg a betegséggel.

Vallási értelemben egyfajta erény, amely szorosan összefügg a hittel. Hiánya a reménytelenség, esztelen túlzása pedig a vakmerő bizakodás.

A zsidóság szent szövegeiben gyakran megjelenő motívum. A vallásos életben az Örökkévalóval kötött szövetség révén jelentős szerepe volt a tórai időktől kezdve. A próféták könyveiben, valamint a zsoltárokból egyaránt visszatérő gondolat, hogy az embernek meg kell őriznie a reményt. A zsidóságban a remény abból a hitből táplálkozik, hogy az Örökkévaló a világ teremtője s az emberek sorsának intézője, valamint a zsidó nép őrzője is, aki a múltban megszabadította a jövőre ígertet tett a patriarcháknak. ◀

A ComEdu tudósítók jelentik

A budapesti Lauder Javne Iskola diákjainak színes hírei

Októberben indult rovatunkban, a budapesti Lauder Javne Iskola ComEdu tantárgyának keretében tizenegyedikes és tizenkettedikes diákok szemével adunk hírt a tágabb régió zsidó történeiséiről.

Rajnai Rozi: Sáhár képzés Komáromban

Mit jelent tulajdonképpen a sáhár? Nekem személyesen azt, hogy olyan emberre válhatok, akire fel lehet nézni. Olyan madrichá, akire én is felnéztem amikor gyerek voltam. Azt az élményt szeretném nyújtani a gyerekeknek, amire én is éheztem amikor hanich voltam. Szeretnék tudást átadni, mindenekelőtt közösséget építeni. Azt szeretném, hogy a gyerekek, akikkel foglalkozom átélhessék, hogy milyen jó egy támogató csapat tagjának lenni.

Ha már szóba hoztam a csapatot, akkor meg kell említenem azt, hogy a sáhár nem csak a gyerekek miatt élvezetes. A programban résztvevő madrichok, képzők és tanítók, egy hihetetlen, összetartó, jóhangulatú csapat, aminek nagyon örülök, hogy részese vagyok. Ezt a képzőknek köszönhetem, akik képesek arra, hogy minden évben közösséget kovácsoljanak belőlünk. Olyan embereket ismerhettem meg, akikkel alapvetően sosem lett volna kapcsolat. Amikor az első képzéshétfővégre mentem, akkor az az érzésem volt, hogy mi csak egy halom összezárt gyerek vagyunk egy hotelban. Most, két évvel később már teljesen mást látok. Egy jól olajozott gépezet vagyunk, akikre tudok számítani. Így bátran jelenthetem ki, hogy az a céltom, mint madrich, hogy egy olyan közösséget hozzak létre, mint a sáháros csapat.

Az idei képzéshétfője Komáromban volt. A négy nap alatt rengeteget tanultunk magunkról, egymásról, a gyerekekről és természetesen Komárom és Komárno múltjáról is. Megtudtuk, hogy a most már két városból álló Komáromban virágzott a zsidó élet. Megismertük a közösség egyes tagjait és sorsukat. Meglátogattuk a komárnói zsinagógát, ahol még többet tudhattunk meg a közösségről. Itt mondták el nekünk, hogy Komárom, ahogy a vidéki zsidó közösségek nagy ré-

sze, nagyon megsínylette a 20. századot. Sokan a háborúban vesztek el, sokan pedig elköltöztek szülőföldjükről. Így a komáromi zsidó életnek ma már csak a töredéke maradt meg. A kirándulás alatt világossá vált az is, hogy a megmaradt kis közösség igenis küzd azért, hogy a város zsidó öröksége és jelenlegi közössége fennmaradjon.

Madrichképzés közben megtanultam azt, hogy az ember nem csak egy egyén. Támogatnunk és építenünk kell ezeket a társaságokat, ugyanis a hozzánk közel állók sokat adnak a személyiségünkhöz. Nagyon meg kell becsülnünk azokat a támogató csoportokat, amelyeknek részei vagyunk.

A cikk szerzőjéről: „Rajnai Rozi vagyok a Lauder iskola tizenegyedikes diákja. Könnyen állíthatom, hogy életem legnagyobb részét a Lauderben töltöttem, ugyanis ovis korom óta a közösség része vagyok. Nagyon remélem, hogy tetszeni fognak az újság olvasóinak a ComEdu program alatt írt cikkek.”

Fischer Balázs: Lyuk a parkolóban

Számomra az iskolai élet adja a legfontosabb zsidó köteleket a nagymamám kívül, amióta már nem tudok járni a szarvasi táborba. Sok szép emléket és sok új barátot szereztem ott. Egy ideig gondolkoztam, hogy visszatérek, mint madrich (ők vigyáznak a gyerekekre), sajnos túl sokáig húztam a gondolkozást, meg jött ugye a vírus is. Úgyhogy ez a „karrier” nem jött össze. Szerencsére ott van nekem az iskola, ahová már tizenkét éve járok, ahogy azt említettem. Ezért sok szép és egyben vicces történet is született ez idő alatt. Egy ilyen szeretnék elmesélni a kedves olvasóknak.

Négy-öt éve, osztálytársaim járták az iskola körüli területet és arra lettek figyelmesek, hogy valamilyen lyuk van a földben. Közelebbről megnézték, azt látták, hogy valami lejárát valahova. Nem tudtak lemenni, mert elég rozogának és egy-

ben veszélyesnek tűnt. Ezért inkább hívták az osztályfőnököt, tanakodás után rájöttek, hogy ez, az iskola mellett lévő Sztéhlo Gábor Intézethez tartozott. Valamilyen tárolóhelyiségnek, vagy emberek bújtatására szolgált. Az intézet falai között a II. világháború alatt zsidó kisgyerekek lettek menedékre és vésztették át a háborút. Sztéhlo Gábor egy evangélikus lelkész volt, aki közel 1600 zsidó kisgyerek mentésében vett részt. Azokat a gyerekeket mentette, akiket üldöztek, vagy magukra maradtak ebben az időben. A történetek után az egész osztály segédkezett a kitakarításában (jómagam is), annak érdekében, hogy egy emlékhelyet alakíthassanak ki a helyén. A felavatásra az egykori Sztéhlo Gábor Gyermekotthon tagjait is elhívták, így lett igazán szép és egyedi a felavató. Jelenleg is megtalálható ez az emlékhely az iskola parkolójában, amely védi és őrzi a Gaudiopolis (így hívták, gyermekotthont) egykori lakóinak emlékét.

A cikk szerzőjéről: „Fischer Balázs vagyok, a Lauder Javne Iskola egyik „veterán” tanulója. Már tizenkét éve járok ide. Nekem hivatalosan a fél családom zsidó, az apukám oldaláról. Tehát nem számítok zsidónak, de én annak vagyok magam.”

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapiak

110. fejezet: Temetői látogatás

(2013. január 9.)

Viharos napokat élünk át a Közel-Keleten: villámlás, dörgés, özönvíz-szerű eső, jég, a magasabban fekvő helyeken hó... Talán az időjárási fronttal együtt érkezett az az alföldi fuvalat, amely végigsüvített a hétvégén és a hét első felében a posztdoktor életén.

Pénteken, hajnali kettőkor vettem észre Frici, a szarvasi tábor oktatási igazgatójának üzenetét a telefonomon. Esti, ünnepköszöntő vacsorára invitált, az előző évhez hasonlóan.

Nem győztem kívánni, hogy leperegjen az a jó pár óra, ami a viszontlátásig hátra volt. Dunjánál és Mayánál jöttünk össze, hogy eltöltsünk néhány kellemes pillanatot, felidézünk pár nyári történetet a közösen átélt kalandokból. A Táborvezető, a Táborvezetés és néhány izraeli korcsoportvezető ülte körül az asztalt,... Miközben Sasha mustáros csirkéjét falatoztam, azon tűnődtem, milyen jó is ebbe a csapatba tartozni. Volt akit nem láttam már évek óta, volt akivel odalent a Körös-parton találkoztam júliusban, másokkal pár hete Pesten, de közös témában nem volt hiány. Itt van ez a kötelék, ez a nehezen megfejthető kapcsolat, hat betű, amelynek hallatán a szobában helyet foglalók szeme felcsillan: SZARVAS. A vacsora közben kiderült, páran másnap meglátogatják egykori táborvezetőnk, Jichak Roth özvegyét, javasolták, ha ráérek tartsak velük. Nem sokat gondolkodtam a felkérésen. Mindig is szerettem volna eljutni egyszer arra a helyre, ahonnan Kelet-, Közép-Európa egyik legnagyobb zsidó pedagógusa nekiindult, hogy létrehozzon valami olyat,

amely sokak szerint egyedülálló a világon. Kicsit elkéstem, már csak a sírját látogathattam meg.

Az indulás előtt az ingem alá felvettem egy kék madrich-pólót, mégiscsak... Ahva falu egy párutcás település Dél-Izraelben, virágok, zöld előkertek díszítik a házikókat. A Roth család szívélyes vendéglátása közben, az asztal körül repkedő angol, héber szófoszlányoktól elkalandoztam..., lélekben távol jártam, valahol az Imaterem, a Mifkád tér, a Beit David és a Kupola környékén...

A szombat kimenetele után, természetesen már sötétben indulunk a közeli temetőbe. Az utolsó léptek voltak a legnehezebbek, három kavicsot emeltem fel az út mellől, egyet a sírra tettem, hagyományaink szerint, kettőt magammal hoztam e különleges helyről. „Boker tov machane! Jó reggelt tábor!” – szerettem volna hallani, de a fekete márvány sírkő némán őrizi a szarvasi legendás táborvezető emlékét. Az ahvai temető egy olyan hely, ahova legalább egyszer mindenkinek el kell zárándokolnia, aki sokat kapott a Jickó-féle nyaraktól...

A 2012-es póló volt rajtam, talán ez is jelzi, az idő kerekerei forognak tovább... Alig telt el két-három nap és ismét szarvasi arccal futottam össze, ezúttal Jeruzsálemben. Sandra, korcsoportvezető-társunk esküvőjén töltünk meg két asztalt. Ez a hatodik esküvő, amin részt vettem izraeli kint tartózkodásom óta,... egyike volt azoknak, amelyek a leginkább megérintettek..., s amely ismételten azt mutatta, hogy a tábor nem csak egy nyári „munkahely”, hanem annál sokkal több...

Ott volt Ági néni és Smuel bácsi, Dani, Gili, Yaron, a tánctanár családjával, Steve és még sokan mások a pénteken látottakon kívül. Spontán jött a többiekől az ötlet, énekeljük el az ifjú párnak Jickó egyik kedvenc dalát... „Life is like a magic penny...”! ◀

Folytatjuk.

Zsidó gyerek a Duna-partról Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 8. rész

Visszatérés

Körülbelül 1938 közepén vagyunk, lassan hatéves vagyok, emlékszem az ekkor történetekre. Apám vágyott arra, hogy szülőföldje visszatérjen az anyaországhoz. Volt benne némi kétely, látva a magyarországi nacionalizmus térhódítását, mégis örömmel várta, hogy a magyar csapatok bemasírozzanak Mocsra. A falu összes házát fellebogózták nemzeti színű zászlókkal. A lakosok kis kokárdákat tűztek az ingükre, virágokkal díszített kapu várta az érkező katonákat. Ezekben az időkben még sokan tanulatlanok voltak, újságok is alig jelentek meg, így a híreket a kisdobos tette közzé. Ő a község háza dolgozója volt. Amikor elkezdett dobolni a főtéren, sokan körégyültek, hogy meghallgassák a legfrissebb információkat. Így történt

ez a felszabadulás előtti napon is: „Ezenel hozom a mocsai lakosok tudomására...” – folytatta nagy pátosszal, lelkesedéssel. „Holnap egy nagyon fontos nap lesz a falu és az egész megye, a magyarok területén. Végre beteljesedik óhajunk és vágyakozásunk, egyesülünk az anyaországgal. A vitéz magyar honvédség bemasírozik a községünkbe, elhozza a szabadságot. A lakosok fel vannak kérve, hogy szeretettel és teljes tisztelettel fogadják a csapatokat. Sóval, kenyérral köszönti majd őket a bíró, a leánykák virágcsokorral készüljenek. Aki teheti, vendégeljen meg egy katonát.”

A bevonulókat másnap nagy éljenzéssel, tapssal fogadta a nép. A katonák büszkén, emelt fővel, mosolyogva integettek, indulókat énekeltek a díszkapu alatt. A tömeg Horthy Miklóst éltette, egy diák elszavalta

Petőfi Sándor költeményét, a Nemzeti dalt.

Apám is meghívott néhány tisztet vendégségbe. Elmesélte nekik az első világháborúban való részvételét, megmutatta a kitüntetését. A tiszték jól érezték magukat, nem tudták, hogy zsidók vannak. Mikor felöntöttek a garatra, csípős megjegyzéseket tettek a zsidókra, akik szipolyozzák a szegény magyar parasztokat, kisiparosokat. Az elszármoltatást emlegették. Ez a viselkedés nagy csalódást okozott apámnak, anyám szerint a jövőtől való félelme megnőtt. A magyar zsidók közül csak nagyon kevesen voltak képesek szembeállni a valósággal, otthagyni a számukra mostohává vált hazájukat. Apám abban ringatta magát, hogy fronton szerzett kitüntetése megkíméli. 1944-ben már senkinek nem segített ez a kiváltság. ◀

(a részletet a szerző engedélyével közöljük)

DR. ORNA
MONDSCHAJN

Löwinger Manci szakácskönyvéből Hanukai snack és a Bambás fánk

Modern világunkban népszerűek a rágcálnivalók. Régebben a pattogatott kukorica volt a legismertebb és a legkedveltebb, moziban vagy otthon. Ma is sokan kedvelik még, de hatalmas a kínálat: édes, sós, gluténmentes, gyümölcsös, zöldséges, csokis, tejes, szimpla vagy töltött közül választhatunk, mindenki megtalálja a kedvencét. Bamba talán az izraeli snackételek „királya”. A Cheetos-hoz hasonlóan, a mogyoróvaj ízét a gyerekek és a felnőttek is kedvelik. A Bamba receptje titkos, azt tudjuk, hogy mogyoróvaját tartalmaz. Ezen kívül darált kukorica és sok vitamin van benne.

Mifelénk a kisgyerekeknek is adják, hogy megelőzzék a mogyoróallergiát.

Hanukakor a makkabeusok győzelmét ünnepeljük, valójában ez az ünnep a felázadásról és a bátorságról szól, manapság inkább a fény, a csoda és fánk kerül középpontba. Nem felejtjük el a történelmi, vallási kényszert, a politikát, a felkelést, a háborút és a hellenizmusra áttért zsidók lemészárlását. A mindennapi életben, mi a jóra gondolunk, emlékezünk, a történelmi tényeket megszépítjük sok fénnel és finomsággal.

Ahogy mondani szokás, a diétát majd az ünnep után kezdjük el. Hanukakor olajban sült ételeket eszünk. Miért? A tradicionális válasz az, hogy miután a makkabeusok megtisztították a szentélyt, csupán egy napra elegendő kóser olajat találtak, amellyel meggyújthatták a szent gyertyatartót, a menórát. Új olaj előállítására nyolc napra volt szükség, de ekkor a hagyomány szerint csoda történt: az egy napra elegendő olaj nyolc napon át égett. Ezért gyújtunk gyertyát, minden napegyel többet, nyolc napon át. A másik válasz az, hogy az olajban sült ételek sokkal ízletesebbek. Az olajban sült fánk jobb, mint a sütőben készült.

Az ünnepi rágcálnivalót, a Covid előtti hanukakor láttam először egy barátnóm-

nél, aki egy amerikai rokonától tanulta. Az a rokon, ahogy a barátnőm mesélte, próbálta a gyerekeit elcsalni a szomszédok karácsonyi ünnepeiről. A gyerekek azt mondták, hogy már unják a fánkot és a latkeszt, a szomszédoknál sokkal érdekesebb és főleg ízletesebb minden. Ezért kitalálta, hogy a kedvelt csemegéket bepánírozza, és olajban kisüti. Nagy sikere volt ennek a találmánynak. Megkóstoltam, nem találtam annyira különlegesnek, hogy a receptjét közöljem itt a rovatban.

Visszatérve a Bambához, ezt már kipróbáltam a konyhámban. A mogyoróvajás fánk érdekes, jóízű, a Bambára hasonlít.

Nagy sikere volt a családban, a szomszédoknál is, mindenkinek ízlett.

Hozzávalók: 35 dkg liszt, 2 kávéskanál száraz élesztő, 5 dkg cukor, 2 dkg vaj, 3 evőkanál mogyoróvaj, 1/2 pohár langyos tej vagy víz, 2 tojás, 1 kávéskanál vanília, egy kis só.

Elkészítés: Az összes hozzávalót összekeverjük, pihentetjük, míg a duplájára kel. Egy magasabb falú edényben felforrósítjuk az olajat, közepes lángon, többször megforgatva karamellbarnára sütjük a kiszaggatott fánk mindkét oldalát. Lehet a megszokott lekvárral tölteni, vagy kidíszíthetjük mogyoróvaj csíkokkal. ◀

Felújítás a Menházban

Kollár Zoltán vezetőségi tag irányításával megtörtént a Menház kémenyeinek felújítása még a téli fűtési szezon előtt. A munkálatokat a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. által biztosított támogatásból tudtuk elvégeztetni. Terveink szerint a Menház és a zsinagóga rekonstrukciója hamarosan folytatódik. ◀

PT

PhDr. Sylvia Hrešková: Tragédia Židov na východnom Slovensku – 1. časť

Dejiny Židov v stredoeurópskom priestore predstavujú dejiny národa bez štátu, dejiny ľudí, ktorí prechádzali do multietnických regiónov, prispievali k iným kultúram a tiež sa im prispôbovali. História nezaznamenala počas vekov takú nenávisť k inému národu, aká prerástla voči Židom.

Vyvrcholením dlhoročnej histórie náboženskej, kultúrnej, národnej a ekonomickej nenávisť Židov bol holokaust. Antisemitizmus – náboženský, či ekonomický, kultúrny alebo rasový, virulentný, či umiernený bol po tisícročia ekumenickým fenoménom. A predsa bol holokaust bezprecedentná udalosť. „Je výnimočný v takmer všetkých zo svojich mnohých aspektov a nedá sa zmysluplne porovnávať s ostatnými masakrami, akokoľvek desivými, ktoré zasiahli skupiny predtým definované ako cudzie, nepriateľské, či nebezpečné“ (Cohn 1966, 266).

Antisemitické nálady obyvateľstva pretrvávali i po návrate Židov z koncentračných táborov. Protižidovská atmosféra, chýbajúce politické zázemie a najmä problémy s reštitúciami majetkov, to všetko prehlbovalo a podporovalo nárast negatívnych nálad v spoločnosti. Povojnového antisemitizmu sa nevyhlo ani naše územie. Na Slovensku sa tieto skutočnosti prejavovali vo forme rozširovania nenávisťných propagačných materiálov, letákov a správ. Na severovýchode Slovenska sa situácia vyhrotila až do brutálnej masakry Židov v tejto oblasti. „Oni sem prišli, ale my sme nevedeli, kvôli čomu idú, za čo bojujú a prečo. Vedeli sme len toľko, že nemajú radi Židov a komunistov“ (Fiala 1994, 39).

Do okolia Uličskej doliny, obcí Kolbasov, Nová Sedlica, Príslop, Ulič, Uličské Krivé a Zboj začali prenikať ozbrojené sily tzv. banderovcov, čiže príslušníkov oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády (UPA). Ukrajinská povstalecká armáda bola ozbrojenou jednotkou Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN), resp. frakciou Stephana Andrijoviča Banderu, ktorej príslušníci sa označovali ako „banderovci“. Termín bol známy v celom poľsko-slovenskom pohraničí (Bocan 2019, 7). „Banderovci pri-

šli spoza Beskydy. Chceli vlastnú Ukrajinu, čo sa im nejak nepodarilo. Chodili po dedine a brali si dobytok a chlieb. A čo mohol človek hovoriť? Chleby zbierali a napichovali na takú dlhú drevenú tyč, pretože žiadnu tašku nemali. Potom si jeden z nich tú tyč položil na plecia a odniesol. Tam, ako je teraz socha Medovej baby¹, tam tie vyzbierané veci sústredili. Banderovci prišli a násilím si brali to, čo potrebovali. Prišli večer ku „Fyvníčke“ a vzali jej kravu, hoci iba jednu kravu mala. Chudobná bola. Okrem toho mala iba jednu ovcu, aj tú jej vzali. Hore u suseda Vasil'a vzali prasa. Čo potrebovali, to brali“ (Torkarczuk 2019, 11). Prostredníctvom prevádzáčov vymieňali množstvo tovaru od kráv, soli, zbraní, až po lieky, obvazy, chirurgické nástroje. Najmä kvôli tomu navštívili Slovensko veľa krát. Pašerákmi mohli byť iba Rusíni a Slováci, pretože Poliakov, Rómov a Židov banderovci vyvražďovali (ibid.).

Nasledujúca udalosť, ktorá sa odohrala na konci roku 1945, sa do našej histórie zapísala ako nepochopiteľný masaker Židov v obci Kolbasov na severovýchode Slovenska, keď na územie začali prenikať ozbrojené sily tzv. banderovcov. V rokoch 1945 – 1947 tam prišli niekoľkokrát. Prvýkrát to bolo v mesiacoch august až september roku 1945, keď sa ich oddiely nedopustili žiadnych násilností voči slovenskému obyvateľstvu. Už koncom októbra a začiatkom novembra rovnakého roka sa začali v oblasti Medzilaboriec a Sniny pohybovať ozbrojené skupiny. V týchto mesiacoch už navštevovali aj domy obyvateľov jednotlivých obcí v okolí a prehľadávali ich. Rabovali najmä zbrane a potraviny. Ich prístup k obyvateľom bol každým dňom bezohľadnejší.

22. novembra 1945 viac ako 70 členov ozbrojenej skupiny prepadlo Novú Sedlicu a vykradli zásoby, ktoré dostala obec ako výpomoc. Nasledujúcu noc 23. novem-

V tejto rubrike sa Vám predstaví vedecko-výskumný pracovníci, doktorandi z Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Na pracovisku dlhodobo sa venujeme židovskej kultúre, interpretujeme literatúru a film so židovskou tematikou v stredoeurópskom kontexte, organizujeme konferencie pod názvom Židovský kultúrny fenomén v stredoeurópskom kontexte a okrem toho ponúkame aj študijný program o židovských zvykoch a tradíciách pre univerzitu tretieho veku. Jednotlivé príspevky sú odrazom našej bádateľskej činnosti. Prajeme Vám príjemné čítanie,

PaedDr. Magdaléna Hrbáček, PhD.

bra 1945 to isté zopakovali v neďalekej obci Zboj, kde okrem iného obsadili oddelenie Finančnej stráže a zbili predsedu miestneho národného výboru. Po výtrznostiach v Zboji tú istú noc sa znovu vrátili do Novej Sedlice. Tam približne o tretej hodine ráno 24. novembra 1945 prepadli v dome predsedu miestnej organizácie Komunistickej strany Slovenska Fedora Dodu v snahe obesiť ho. Napokon tak neučinili, avšak nezaobišiel sa bez poriadnej bitky, pri ktorej mu opakovali: „Aby si zapamätal naveky, sviňa komunistická!“ (Marcinekova a kol. 2018, 63). Následne vnikli do ďalšieho domu, v ktorom býval člen výboru miestnej organizácie KSS Ivan Šiškan. Toho údajne chladnokrvne zastrelili a z domu pri odchode si zobrali peniaze, oblečenie a jeho zbrane. Vo vyvražďovaní v tú noc pokračovali ďalej. Ich druhou obeťou sa stal Mikuláš Kireš, člen obecnej organizácie KSS, ktorého nemilosrdne zastrelili pred očami manželky, troch detí a starej matky. Traduje sa, že na mŕtvolách popravených komunistov zanechali odkaz: „Za hlavu Stalina každého komunistu čaká smrť v Slovenskom štáte. Ukrajinská armáda“ (ibid., 63). V obci chytili i komunistu a Žida Dávida Gelba, ktorý zostal od tej noci nezvestný. Pretrvávajú dohady, že ho niekde v Poľsku popravili. ◀

¹ Toto miesto sa nazýva podľa Žofie Matašovskej – skromnej, jednoduchej ženy, ktorá sa tu v roku 1928 presťahovala spolu s manželom z Poľska. Spolu s dvomi dcérami sa takmer 25 rokov venovala včelárstvu a starala sa o 80 úľov. Chýr o úspešnej včelárke sa šíril rýchlo. Jej najväčšími odberateľmi boli čokoládovne v Kolíne. Život tejto pracoviteľky ženy zanechal na mieste výraznú stopu. Spomienkou na ňu sa stala neďaleká drevená plastika, vytvorená v roku 2002 (Dzurko Hrešková, 2018, 35).

Všedné dni jedného zničeného sveta

Myšlienky pri príležitosti 77. výročia deportácie Židov z Komárna a okolia – 2. časť

Žiaľ, dnes tu nemôže byť medzi nami každý, počas uplynulého roku sme sa na listoch Spravodajcu rozlúčili s Alexandrom Mesingerom, ktorý bol aktívnym účastníkom života obce, kým mu to zdravotný stav dovoľoval, s tetou Evou Gregušovou, preživšou holokaustu, ktorá sa zúčastnila takmer všetkých stretnutí Shalom klubu a ktorú sme niekedy odprevádzali domov držiac sa pod pazuchy a počúvajúc jej príbehy. Opustil nás budapeštiansky hlavný kantor Ervin Klein, predseda Obce v Zalaegerszegi Vilmos Siklósi, ktorý nás viackrát navštívil a odišiel aj posledný z niekdajších obyvateľov Menházu, Péter Glatz, ktorý žil v Amerike. Nie je tu dnes medzi nami ani teta Ica Oláh,

ktorá v decembri, niekoľko dní predtým, ako ju odviezli do nemocnice, sa s mojou mamkou v telefóne lúčila slovami: „Prídem ja k vám ešte do Menházu na koncert!“ Chábajú dvaja skalní členovia dunajskostredskej komunity Tibor Kornfeld a Pavel Šťastný. Nepochopiteľná je tragická smrť manželov Schwartzových z Nitry. Na naše podujatia už nepricestuje ani Eržika Saláti z Levíc, ani László Veres z Budapešti. V Južnej Afrike zomrel aj pán doktor Evan, kým mohol, nikdy nechýbal na našich online stretnutiach. Ich spomienku zachováme!

Je tradíciou, že na Deň martýrov si pripomíname aj dianie počas uplynulého roka. Do kroniky 230-ročnej Židovskej nábo-

ženskej obce v Komárne sa zapísali online stretnutia pri príležitosti vysokých sviatkov i 28 spoločne strávených virtuálnych pondelkov. Napriek všetkým negatívnym udalostiam vo svete bolo veľmi výnimočné, že sme s týždennou pravidelnosťou dokázali na jednu-poldruha hodiny v našom virtuálnom svete zabudnúť na starosti, aby sme sa spolu učili, urobili si výlety, porozprávali i zahrli sa od Ashkelonu po Dunajskú Stredu, od Jeruzalema po Nagykanizsu.

Nezabúdame, pretože nemôžeme zabudnúť na udalosti spred 77 rokov. Naši preživší predkovia nám zverili úlohu spomínať a pripomínať ako sa diskriminácia a bilagovanie začali, a kam dospela ľahostajnosť spoločnosti.

Nech nastávajúci 5782. židovský rok priniesie pokoj našim obciam, mestám, dedinám, Blízkeho východu a každému kútu sveta. Nech v zostávajúcej časti 230. jubilejného roka a v 231. roku naplnia stránky pamätnej knihy našej obce mnohé spoločné fotografie a zážitky z našich stretnutí. ◀

András Paszternák, PhD.

Hevruta v Útulku

Dňa 9. októbra navštívili Útulok študenti a učitelia, ktorí sa zúčastnili na kurze Školy Lauder Javne z Budapešti. O najdôležitejších udalostiach histórie Židovskej náboženskej obce v Komárne im v synagóge porozprával András Paszternák, STEAM programový koordinátor vzdelávacej inštitúcie a koordinátor ŽNO v Komárne. O týždennej časti Tóry sa účastníci učili pod vedením Szonje Komoróczy a Ágnes Salgó v sále Zoltána Wallensteina tradičnou židovskou vyučovacou metódou hevruta (učenie v pároch). Noví a starší ma-

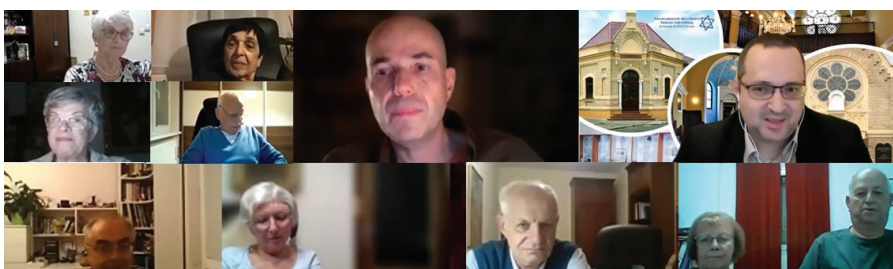
richovia programu Šáhár, spestrujúceho judaistickú školskú výchovu, sa po vyučovaní vybrali po stopách minulosti. Po návšteve bývalých synagóg Komárna sa prostredníctvom prednášky Emese Számadó v Múzeu Györgya Klapku oboznámili s históriou židovstva v Komárome. Bolo skutočným potešením stráviť túto sobotu so židovskou mládežou! Vďaka patrí každému, kto si za miesto konania kurzu vybral Komárom a pomohol pri uskutočnení bodov programu spojených s našou obcou! ◀

PA

Ajvé, pondelok! s Gáborom Szántó T.

Dňa 8. novembra bol hosťom tridsiateho virtuálneho klubu Ajvé, pondelok! Gábor Szántó T., šéfredaktor periodika Sobota (Szombat). Hostiteľ András Paszternák kládol literátovi z Budapešti otázky o meniaci sa roli kníh v našom živote a o jeho najnovšom románe Východná stanica, konečná (Kéleti pályaudvar, végállomás). Hovorili aj o rôznych dilemách objavujúcich sa v diele, ktorého hlavnou témou je život židovských rodín po vojne: juhoslovenská vetva, otázky identity, vzťah k Izraelu. Po odpovediach na otázky poslucháčov sa členovia klubu ešte dlho rozprávali o udalostiach uplynulých týždňov. Predseda obce Anton Pasternák informoval o blížiacich sa podujatiach. ◀

PA

Komunitná mozaika

– fotografie z minulosti našej obce –

► **Zázrak Chanuky v Komárne 2014** – Do posledného miesta sa zaplnilo hľadisko Dôstojníckeho pavilónu na oslavách chanuky 21. decembra, ktorú usporiadalo ŽNO v Komárne. Mnohým sa ušlo iba miesto na státie. Na začiatku vystúpili študentky gymnázia J. Selyeho Lili Lakatos a Zsófia Kálosi, dievčatá boli veľmi úspešné na súťaži poézie Alberta Kardosa v Debrecíne. Nasledovalo vystúpenie bratislavského Pressburger Klezmer Bandu. Bol to fantastický koncert. Ich piesne boli kombináciou tradičnej židovskej hudby a temperamentných melódií juhu. O pôvode sviatku hovoril Mihály Riszoványi, oživil zaujímavý svet zvykov mimoriadnych ôsmich dní tohto sviatku. Za sprievodu melódií klezmerovej hudby potom piešťanský rabin Zev Stiefel pomocou detí, ktoré prišli z rôznych častí regiónu, zapálil sviečky.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
alebo
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, založené v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

Nástenka krátke správy

Vydávanie Spravodajcu, klub Shalom a prácu obce finančne podporila rodina Himmlerová (Štúrovo), Ondrej Földes (Bratislava), Zuzana Šajmovičová (Piešťany), Jozef Dukes (Bratislava), a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Naďalej očakávame vaše nápady na podujatia na adrese kile@menhaz.sk.

Pracujeme na novej brožúre prezentujúcej židovské pamiatky v Komárne. Vďaka finančnej podpore Nitrianskeho samosprávneho kraja bude do konca decembra dostupná krátka štvorjazyčná publikácia.

Kvôli zhoršujúcej sa pandemickej situácii sa naše podujatia s osobnou účasťou v Útulkú nekonajú, ale naďalej každého srdečne očakávame na online programoch!

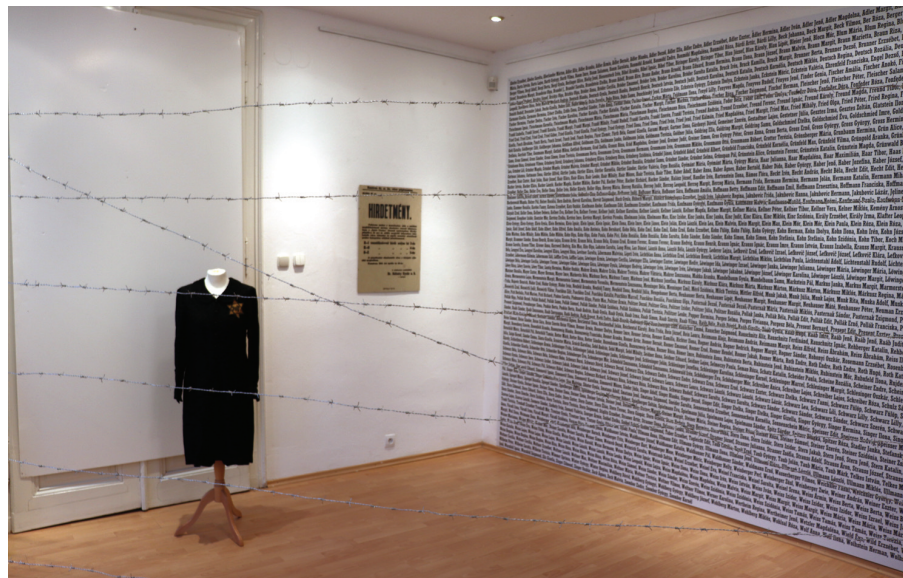
Smútočné oznámenie

Dňa 12. novembra odpovedali na židovskom cintoríne v Nových Zámkoch na jej poslednej ceste stálu čitatelku našich novín, **Máriu Szilágyiovú**. S matkou, ktorá sa počas dlhého boja s ťažkou chorobou nikdy nevzdávala, aktívnu členkou miestnej komunity, sa lúčil predseda Tomáš Lang s manželkou, rabínske povinnosti vykonal piešťanský rabin Zev Stiefel. Nikdy nezabudneme na jej návštevy v Komárne, počas ktorých vždy veselo a so záujmom sledovala dianie v našej obci. Rodine vyjadrujeme úprimnú sústrasť, jej pamiatku si zachováme! ◀

Redaktori Spravodajcu

Aj my sme tu!

► „Prítomnosť židov v Komárne je historicky doložená už v stredoveku, ale moderné židovské osídlenie sa začalo formovať až v 18. storočí. Najväčší rozkvet dosiahlo židovstvo paralelne s ekonomickým rozmachom mesta, ktoré sa stalo významným regionálnym centrom. V roku 1941 žilo v Komárne 2 734 židov, ktorí boli v roku 1944 deportovaní do koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau.“ – zdroj: slovak-jewish-heritage.org.

Výstavy v Komárne

Židovská náboženská obec v Komárne oslavuje v roku 2021 okrúhle 230. výročie svojho vzniku. Obec si toto významné jubileum pripomína sériou podujatí. Po tradičnom pietnom akte dňa martýrov a nasledujúcom koncerte pri príležitosti Európskeho dňa židovskej kultúry sa dňa 11. novembra konala vernisáž dvoch výstav, ktoré sa uskutočnili z iniciatívy a aktívnej spolupráce Podunajského múzea a mesta Komárno. Na poľudnie otvorili panelovú výstavu inštalovanú na námestí pred Dôstojníckym pavilónom, ktorá prezentuje najvýznamnejšie udalosti histórie obce v slovenskom i maďarskom jazyku. Po úvodných slovách viceprimátora **Tomáša Vargu** o uplynulých 230 rokoch obce porozprával člen vedenia, **Tomáš Novák**. Vedúci oddelenia kultúry MsÚ **János Bajkai** prečítal v priestoroch Dôstojníckeho pavilónu odkaz primátora **Bélu Keszegha**, prítomní si v podaní **Mátyása Dráfiho** vypočuli známu pieseň *Nech tak groše raz mám z muzikálu Fidlík* na streche a vďaka šikovným rukám **Agneši Koníčekovej** a **Gáboru Fekete** ochutnali tradičné židovské jedlá. Prijemnú recepciu zorganizoval **Zoltán Kollár**.

O piatej hodine popoludní sa vo veľkej sále Podunajského múzea konala vernisáž výstavy *Aj my sme tu*. Po privítaní riaditeľa **Jozefa Csütörtökyho** predniesla svoj prejav riaditeľka Maďarského židovského múzea a archívu **Zsuzsanna Toronyi**, po ktorom nasledoval úchvatný kultúrny program hlavného kantora **Immánuela Zuckera** a klaviristu **Zoltána Neumarka**. Vernisáž sa v priestoroch priestrannej veľkej sály konala z dôvodu pandemických opatrení, po nej sa účastníci presunuli do Zichyho paláca, kde je výstava do 11. februára budúceho roka inštalovaná. Kurátorom oboch výstav bol historik **Viliam Galo**, v práci mu pomáhal historik **Péter Vanya**. ◀

Myšlienky redaktora

Dňa 25. októbra som sa vybral z práce domov dosť skoro, pretože o 18.30 som mal dôležitý program. Opäť sa začali pravidelné online stretnutia židovskej náboženskej obce

PASZTERNÁK ANDRÁS

v Komárne pod názvom *Ajvé*, pondelok! Keby nebolo pandémie, možno by nám nikdy nenapadlo organizovať virtuálne stretnutia trvajúce hodinu, hodinu a pol. Priznám sa, mal som trochu trému. Po dvadsiatich ôsmich internetových stretnutiach prvej sezóny a po takmer trojmesačnej prestávke, príde vôbec niekto na zoomové stretnutie? Ledva som spustil aplikáciu, už sa postupne prihlasovali starí známi od Komárna po Dunajskú Stredú, od Ashkelonu cez Košice až po Nagykanizsu. Bolo dobré opäť sa stretnúť, vypočuť si rozprávania o letných zážitkoch, o čase, keď sme sa nevideli. S tými, ktorí žijú neďaleko, sme sa, našťastie, stretli aj osobne pri príležitosti Dňa martýrov, Európskeho dňa židovskej kultúry a počas jesenných sviatkov, ale tí, ktorí bývajú ďaleko, takúto možnosť nemali. Počas nášho dvadsiateho deviateho pondelka som referoval o židovských zážitkoch v Komárome v rámci kurzu organizovaného školou Lauder. Po referáte nasledovala už tradičná a neodmysliteľná beseda, keď sme si každého vypočuli, spoločne sme sa tešili z úspechov a podelili sa o výzvy, ktoré nás čakajú. Pokračujeme teda tam, kde sme začiatkom leta prestali, zatiaľ obťaždeň o 18.30 hodine na nete. Podrobný program uverejníme na našich online plochách. ◀

